

Adolf RIEDEL

**Uzupełnienia i sprostowania do znajomości
malakofauny Pienin (*Gastropoda terrestria*)**

Pieniny należą do rejonów Polski najlepiej zbadanych pod względem malakofaunistycznym. Zawdzięczamy to doskonałemu opracowaniu mięczaków tego obszaru przez URBAŃSKIEGO (1939), który wymienia i bardzo szczegółowo omawia 95 gatunków, w tym 88 ślimaków lądowych oraz 2 gatunki małżów i 5 gatunków ślimaków wodnych. Ponadto daje URBAŃSKI analizę zoogeograficzną malakofauny Pienin oraz charakterystykę taksonomiczną poszczególnych biotopów pod względem występowania w nich różnych zespołów ślimaków.

Od chwili opublikowania tej cennej pracy upłynęło już jednak ponad 35 lat, a w tym czasie badania malakologiczne posunęły się daleko naprzód. Szereg krytycznych grup ślimaków lądowych poddano – bądź w Polsce, bądź poza Polską – szczegółowym rewizjom anatomiczno-taksonomicznym, uległa zmianie interpretacja i zakres wielu gatunków nominalnych, poważnym zmianom uległ też obraz ich rozmieszczenia. Dotyczy to w pierwszym rzędzie ślimaków nagich i rodziny *Zonitidae*, u których cechy morfologii zewnętrznej są często zawodne przy oznaczaniu niektórych gatunków, a w związku z tym liczne wiadomości o tych ślimakach w starszym piśmiennictwie, nie uwzględniającym cech anatomicznych, okazały się błędne lub co najmniej wątpliwe. Szereg dawniej przyjmowanych gatunków nominalnych okazał się ponadto gatunkami zbiorczymi. Aby więc opracowanie URBAŃSKIEGO mogło być właściwie wykorzystane w charakterystyce – zwłaszcza zoogeograficznej – fauny pienińskiej, należało dać poniższe uzupełnienia i sprostowania, dotyczące wspomnianych zrewidowanych ostatnio „grup krytycznych”. W tym celu wykorzystano tu dane z opracowań systematycznych (np. z monografii ślimaków nagich Polski A. WIKTORA) i z opracowania malakofauny buczyn karpackich, zawierającego m. in. obfite nowe dane o ślimakach Pienin (Dzięczkowski 1972), jak również nie publikowane materiały znajdujące się w zbiorach Instytutu Zoologii PAN, zgromadzone w Pieninach przygodnie przez wielu zoologów a uzupełnione przeze mnie w czasie kilku krótkich wyjazdów. Powtarzanie szczegółowych badań malakofaunistycznych w Pieninach – po opracowaniu URBAŃSKIEGO – wydawało się niecelowe.

Ellobiidae

URBAŃSKI podaje z Pienin *Carychium minimum* MÜLLER, zaznaczając że niektóre skorupki zbliżają się wybitnie do *C. tridentatum* (RISSO). W piśmiennictwie przez długi czas toczył się spór, czy ślimaki te są odrębnymi gatunkami czy tylko odmianami jednego gatunku. W wyniku badań H. WATSONA i B. VERDCOURTA przyjęto ostatecznie odrębność gatunkową *C. minimum* i *C. tridentatum*. W Polsce BERGER (1963) zrewidował na obfitym materiale rodzaj *Carychium* MÜLLER i wykazał z naszego kraju trzy jego formy: *C. minimum* MÜLLER, *C. tridentatum tridentatum* (RISSO) i *C. tridentatum elongatum* VILLA. Sądząc z mapek w pracy BERGERA, w Pieninach występuje jedynie *C. tridentatum elongatum*, tylko tę formę wymienia także DZIĘCZKOWSKI (1972), jednak w materiałach I. Z. PAN oznaczonych przez BERGERA znajdują się także okazy *C. minimum* z Pienin.

Carychium minimum MÜLLER jest gatunkiem szeroko rozmieszczonym w Europie, prawdopodobnie euroszyberyjskim. W Polsce występuje głównie na nizinach.

Carychium tridentatum elongatum VILLA jest podgatunkiem górskim również szeroko rozmieszczonego, europejskiego gatunku. W Polsce zamieszkuje prawie wyłącznie Karpaty z ich podgórzem oraz Sudety, na pozostałym obszarze zastępuje go podgatunek nominatywny (BERGER 1963, mapa 2).

Cochlicopidae

Zgodnie z przyjmowanym dawniej poglądem, że rodzaj *Cochlicopa* RISSO jest w Europie Środkowej reprezentowany przez jeden gatunek, wymienia URBAŃSKI z Pienin tylko *C. lubrica* (MÜLLER), zaznacza jednak, że oprócz formy typowej trafiają się okazy zbliżone do „f. *nitens* KOB.”, „f. *exigua* MENKE”, bądź do „f. *columna* CLESS.”. Badania konchiologiczne NILSSONA (1956) w Szwecji i anatomiczne HUDECA (1960) na materiale z Czechosłowacji wykazały, że *Cochlicopa lubrica* w dawnym ujęciu jest gatunkiem zbiorczym, obejmującym trzy, względnie nawet cztery (według HUDECA) gatunki: *C. lubrica* (MÜLLER), *C. lubricella* (PORRO) (syn.: *exigua* MENKE, *minima* SIEMASCHKO, *columna* CLESSIN), *C. nitens* (GALLENSTEIN) i ewentualnie *C. repetina* HUDEC. Odrębność gatunkowa tej ostatniej nie jest jednak całkowicie pewna.

W Pieninach występują co najmniej dwa z tych gatunków, a prawdopodobnie trzy:

Cochlicopa lubrica (MÜLLER) — pospolita w Pieninach;

Cochlicopa lubricella (PORRO) — występuje w środowiskach kserotermicznych, np. na południowych, podszczytowych „półkach”, skałkach i zboczach Trzech Koron, na Sokolicy, Kopiej Górze, znalazłem ją także na andezytowym wzgórzu Wżar niedaleko Czorsztyna;

Cochlicopa nitens (GALLENSTEIN) — w dostępnym mi materiale nie stwierdzona (według HUDECA wyróżnia się wybitnie budową anatomiczną), jednak

występowanie jej w Pieninach jest bardzo prawdopodobne. Tym bardziej, że NILSSON (1956) okaz z innego stanowiska w Polsce, oznaczony przez URBAŃSKIEGO jako „f. *nitens*”, uznał również za *C. nitens*. Żyje w miejscach wilgotnych, na mokrych łąkach, na brzegach strumieni itp.

Wszystkie trzy gatunki wydają się być szeroko rozmieszczone w Europie. *C. lubrica* jest gatunkiem holarktycznym. *C. lubricella* nie sięga w Europie tak daleko na północ jak dwa pozostałe, zaś *C. nitens*, przeciwnie, nie jest znana z Europy Południowej.

Arionidae

URBAŃSKI i DZIĘCZKOWSKI wymieniają z Pienin dwa gatunki: *Arion* (*Mesarion*) *subfuscus* (DRAPARNAUD) i *A.* (*Carinarion*) *circumscriptus* JOHNSTON. Występowanie pierwszego z nich jest niewątpliwe (potwierdzone zresztą wieloma późniejszymi znaleziskami), drugiego — bardzo niepewne i wymaga ewentualnego potwierdzenia. Jak to wykazał WIKTOR (1973), pod nazwą *A. circumscriptus* podawano z Polski i do tej pory są podawane z innych krajów Europy trzy odrębne gatunki podrodzaju *Carinarion* HESSE: *A. circumscriptus* JOHNSTON, *A. silvaticus* LOHMANDER i *A. fasciatus* (NILSSON). Wprawdzie *A. circumscriptus* jest z nich w Polsce najpospolitszy i najszerszej rozmieszczonej, jednak prawie całkowicie omija góry — Karpaty i Sudety; w każdym razie w dostępnych materiałach z Pienin nie został przez WIKTORA stwierdzony. WIKTOR wykazał natomiast z rejonu Pienin pozostałe dwa gatunki:

Arion (*Carinarion*) *silvaticus* LOHMANDER — z Czorsztyna i z Trzech Koron. W Polsce zamieszkuje przede wszystkim góry i pogórza na południu kraju, gdzie zastępuje pokrewnego *A. circumscriptus*. O jego rozmieszczeniu w Europie bardzo niewiele dotychczas wiadomo, być może jest to gatunek borealno-górski.

Arion (*Carinarion*) *fasciatus* (NILSSON) — ze Szczawnicy i Szlachtowej. Również areal tego gatunku nie jest dokładnie znany. W Polsce wykazany (WIKTOR 1973) z wielu stanowisk rozproszonych w całym kraju, jest jednak prawdopodobnie elementem obcym w naszej faunie, zapewne zawleczonym, występuje najczęściej synantropijnie, a w każdym razie w środowiskach silnie zmienionych przez gospodarkę człowieka.

Zonitidae

Do roku 1957 z Polski, podobnie jak z wielu innych krajów Europy, podawane były — nie licząc odmiennej konchologicznie *Ae. pura* (ALDER) — tylko dwa gatunki z rodzaju *Aegopinella* LINDHOLM, pod nazwami *Retinella nitens* MICHAUD i *Retinella nitidula* DRAPARNAUD. Badania anatomiczno-taksonomiczne RIEDLA (1957), FORCARTA (1959) i HUDECA (1964) wykazały jednak, że pod tymi nazwami kryje się znacznie więcej gatunków, z których cztery występują w Polsce: *Ae. nitidula* (DRAPARNAUD), *Ae. nitens* (MICHAUD), *Ae. epipedostoma iuncta* (HUDEC) i *Ae. minor* (STABILE). Gatunki te różnią się anatomicznie, natomiast konchologicznie są do siebie bardzo podobne (a w niektórych przypadkach praktycznie nie do odróżnienia), toteż wiadomości o „*nitens*” i „*nitidula*” z dawniejszych publikacji, oparte na materiale oznaczanym na podstawie muszli, nie są wiarygodne, często zaś są jawnie błędne.

Z Pienin, oprócz oczywiście dobrze oznaczonej *Ae. pura*, wymienia URBAŃSKI tylko „*Retinella (Retinella) nitens*”, jako gatunek „rozpowszechniony i dość liczny na całym terenie”. Według mojego przekonania prawdziwa, alpejska *Ae. nitens*, charakterystyczna u nas zwłaszcza dla Tatr, w Pieninach w ogóle nie występuje. W „Rewizji *Zonitidae* Polski” (RIEDEL 1957) stwierdziłem natomiast występowanie w Pieninach *Ae. minor*. Do niedawna sądziłem, że wyłącznie do tego ślimaka odnoszą się dane URBAŃSKIEGO o „*Retinella nitens*”. Obecnie, dysponując większym materiałem, przekonałem się, że w Pieninach żyje także drugi gatunek, konchiologicznie niezwykle podobny do *Ae. nitens*, a mianowicie *Ae. epipedostoma iuncta*; dane URBAŃSKIEGO odnoszą się więc niewątpliwie częściowo do *Ae. minor*, częściowo do *Ae. epipedostoma iuncta*.

Aegopinella minor (STABILE). Materiał oznaczony w oparciu o cechy anatomiczne pochodzi z następujących stanowisk: zbocza Trzech Koron, ca 910 m; Nowa Góra; Czertezik, ca 770 m; Zagroń (DZIĘCZKOWSKI 1972); Sewerynowka koło Szczawnicy, przy wodospadzie; wąwóz Homole. Do gatunku tego zaliczam także muszle ze stanowisk: liczne próbki z Trzech Koron, 650–950 m; Sokolica, ca 730 m; Kopia Górka, ca 500 m; pn. zbocza Czubatki, ca 660 m; Flaki, ca 800 m; Lupisko; dolina Białej Wody w Małych Pieninach.

Ślimak pochodzenia pontyjskiego, lecz szeroko rozmieszczony w południowej i środkowej Europie. Centrum jego rozprzestrzeniania się leży w Bułgarii i południowej Rumunii, na południo-wschodzie zamieszkuje zachodnie Przedkawkazie, Krym i Ukrainę, na zachodzie Europy Południowej znany dotąd z nielicznych stanowisk w Piemontcie, francuskich Alpach i Katalonii. Po stwierdzeniu jego odrębności gatunkowej notowany z wielu punktów Europy Środkowej, jednak północna granica jego występowania nie jest jeszcze dokładnie poznana; wiadomo, że sięga do Nowogródzyczyny i gór Harcu. W Polsce dość pospolity zwłaszcza na południu kraju, omija jednak wyższe partie Karpat (np. Bieszczady, Tatry). Sięga w Sudety, do południowej Wielkopolski i na Podlasiu (Białowieża), a prawdopodobnie także nad dolną Odrę i w okolice jez. Wigry (materiał oznaczony konchiologicznie!). Zamieszkuje głównie cieplejsze biotopy, często także dość suche na terenach wapiennych i lessowych, wydaje się być związany z krzakami leszczyny. Również w Pieninach, gdzie jest pospolity i dość liczny, gatunek ten spotyka się przede wszystkim w miejscach ciepłych i stosunkowo suchych, m. in. wśród skałek wapiennych i rumowisk słabo zalesionych, dość silnie nasłonecznionych, w pobliżu szczytów.

Aegopinella epipedostoma iuncta HUDEC. Stanowiska, skąd pochodzi materiał oznaczony anatomicznie: 1. poniżej Pustelni, ca 740 m — 1 niedorosły okaz, podany uprzednio przeze mnie (RIEDEL 1957) mylnie jako *Ae. minor*; 2. między kapliczką św. Kingi a Zawiesami, przy drodze z Krościenka, w wilgotnych zaroślach z wkraczającą roślinnością ruderalną — liczebna populacja, 1972 i 1973, A. RIEDEL leg. Ponadto, na podstawie cech konchiologicznych zaliczam tu nieliczne muszle z doliny Pienińskiego Potoku oraz jedną z Nowej Góry, ca 800 m, W. POLIŃSKI leg., pochodzącą niewątpliwie z innego miejsca

niż wymienione wyżej okazy *Ae. minor*. — DZIĘCZKOWSKI (1972), opierając się na mojej dawnej opinii, że z „krytycznych” gatunków rodzaju *Aegopinella* w Pieninach występuje tylko *Ae. minor*, podaje ten gatunek także z okolic Pustelni nad Pienińskim Potokiem. Ponieważ chodziło o praktycznie nieoznaczalne osobniki młode, a w tej chwili wiadomo, że występuje tam *Ae. epipedostoma iuncta*, niemal na pewno należy jego dane o *Ae. minor* z doliny Pienińskiego Potoku odnieść do *Ae. epipedostoma iuncta*.

Ae. epipedostoma iuncta jest pospolitym karpackim podgatunkiem europejskiego, górskiego gatunku, którego rozmieszczenie nie jest jeszcze dokładnie znane z powodu powszechnego mylenia go z *Ae. nitens*. Wiadomo, że Pireneje i ich północne podgórze zamieszkuje podgatunek nominatywny, natomiast nie jest jasne stanowisko systematyczne populacji z Średniogórza Niemieckiego (Taunus — FORCART 1959), nie jest też pewne, czy gatunek ten występuje gdziekolwiek w Alpach. Izolowane stanowisko *Ae. epipedostoma iuncta* znane jest z Wyżyny Nowogródzkiej (!). Wilgociolubny, częsty w zarośniętych dolinach potoków a także w podmokłych olszynach, chyba nie zdarza się by żył razem z *Ae. minor*, choć mogą one występować w bliskim sąsiedztwie. W Polsce pospolity we wschodniej i środkowej części naszych Karpat i miejscami na ich podgórzu, znany także z Sudetów i z Muszkowie na Przedgórzu Sudeckim.

Vitrea contracta (WESTERLUND). Gatunek ten, szeroko rozmieszczony w Europie, lecz w Polsce spotykany rzadko i lokalnie, z Pienin nie był dotąd notowany. W zbiorach I. Z. PAN znajdują się pojedyncze skorupki zebrane przez W. POLIŃSKIEGO w 1912 r. nad Pienińskim Potokiem oraz w lesie na Trzech Koronach; ja także znalazłem jedną muszlę, na Ganku pod szczytem Trzech Koron, w detrytusie na nasłonecznionej półce skalnej.

Daudebardia brevipes (DRAPARNAUD). Ślimak pochodzenia pontyjskiego, rozmieszczony w Europie i w Polsce podobnie jak *D. rufa* (DRAPARNAUD), lecz u nas zdecydowanie rzadszy od tego ostatniego. W przeciwieństwie do *D. rufa* nie był podawany z Pienin. W. JĘDRYCZKOWSKI i W. STARĘGA wysiali dwie muszle ze ściółki buczyny ciepłolubnej na Białych Skałach.

Oxychilus (Cellariopsis) orientalis (CLESSIN) (syn.: *Schistophallus (Cellariopsis) deubeli* A. J. WAGNER). — URBAŃSKI podaje z Pienin zachodnio- i środkowo-europejskiego *Oxychilus (Oxychilus) cellarius* (MÜLLER). Gatunek ten w rzeczywistości nie występuje w Pieninach, a dane o nim należy odnieść do *O. orientalis*, ślimaka o bardzo podobnej muszli, lecz wybitnie różniącego się budową anatomiczną. Jest to endemit karpacki, w polskich Karpatach Pieniny leżą prawie na zachodnim krańcu jego zasięgu (brak go już np. w polskiej części Tatr i na Babiej Górze; granicę występowania stanowi zapewne dolina Raby lub Skawy). W Pieninach jest pospolity i miejscami liczny w biotopach wilgotnych i zacienionych, zwłaszcza w zarośniętych dolinach potoków.

Do innych *Zonitidae* wykazanych z Pienin podać można jedynie drobne uzupełnienia i sprostowania, zwłaszcza odnośnie do ich rozmieszczenia, względnie pochodzenia geograficznego:

Vitrea diaphana (STUDER) jest gatunkiem dość szeroko rozmieszczonym w górach Europy Środkowej, lecz pochodzenia karpackiego, względnie karpacko-alpejskiego (nie jest to bynajmniej element południowoeuropejski — URBAŃSKI 1939, ani południowoalpejski — DZIĘCZKOWSKI 1972) — por. np. PINTÉR 1972.

Vitrea subrimata (REINHARDT) — również ten gatunek trudno uważać za południowoeuropejski czy południowoalpejski, zwłaszcza że przynależność doń szeregu zaliczanych tu często „form” z Europy Południowej budzi wątpliwości. W każdym razie forma typowa zamieszkuje głównie góry Europy Środkowej.

Oxychilus (Mortina) glaber (ROSSMAESSLER). Gatunek pochodzenia pontyjskiego (w żadnym przypadku południowoalpejski! — DZIĘCZKOWSKI 1972), szeroko rozmieszczony w Europie Południowej i Środkowej. W Polsce jest reprezentowany przez podgatunek *striarius* WESTERLUND, zamieszkujący kraje karpackie i północne kraje bałkańskie. W Pieninach rozpowszechniony, lecz według moich obserwacji zwykle mniej liczny od innych przedstawicieli rodzaju *Oxychilus* FITZINGER. URBAŃSKI podaje, że osobniki pienińskie mają dość małe skorupki; jednocześnie jednak największą znaną mi z Polski muszlę tego ślimaka, o szerokości 15 mm, znalazłem właśnie w Czorsztynie (RIEDEL 1957).

Oxychilus (Riedelius) depressus (STERKI). Jest to niewątpliwie gatunek pochodzenia karpackiego, względnie karpacko-wschodnioalpejski (nie zaś ściśle alpejski), sięgający do północnych krajów bałkańskich, do Alp Zachodnich i Średniogórza Niemieckiego, a w Polsce do Roztocza, Jury, Gór Świętokrzyskich i Sudetów. W Pieninach miejscami — np. w dolinie Pienińskiego Potoku — wyraźnie liczniejszy od poprzedniego gatunku, pędzi jednak ukryty, na wpeł podziemny tryb życia, na co zwrócił zresztą uwagę URBAŃSKI.

Daudebardia rufa (DRAPARNAUD). Podobnie jak *Ae. minor* i *O. glaber striarius* jest ślimakiem pochodzenia pontyjskiego, również dość szeroko rozmieszczonym, choć nie sięga tak daleko na zachód i północ jak tamte dwa gatunki.

Zonitoides nitidus (MÜLLER). Zbierałem go w Szczawnicy nad potokiem Grajcarek, na porośłych glonami kamieniach.

Vitrinidae

Eucobresia nivalis (DUMONT et MORTILLET). — URBAŃSKI mocno podkreślił pilną konieczność zrewidowania anatomicznego *Vitrinidae* występujących w naszych Karpatach, przy czym szczególnie odnosiło się to do gatunku podawanego pod nazwami „*Vitrina kochi*” bądź „*Vitrina charpentieri*”. Rewizja taka, choć już częściowo zrealizowana, nie została jeszcze opublikowana. W międzyczasie ukazały się jednak dość liczne prace, zwłaszcza FORCARTA, dotyczące *Vitrinidae* innych regionów górskich Europy. Opierając się na wynikach badań

FORCARTA (1944, 1954) i po zbadaniu budowy anatomicznej okazów pieniąskich stwierdziłem, że ślimak podany przez URBAŃSKIEGO pod nazwą *Vitrina (Euco-bresia) kochi* ANDREAE należy do *Euco-bresia nivalis*; pod tą nazwą wymienia go już z Pienin DZIĘCZKOWSKI. Gatunek ten jest rozmieszczony w krajach alpejskich i karpaccich, podobnie jak występujący także w Pieninach *Semilimax kotulai* (WESTERLUND).

Oznaczenia pozostałych gatunków *Vitrinidae* wykazanych z Pienin nie budzą żadnych wątpliwości.

Milacidae

Boettgerilla pallens SIMROTH (syn.: *Boettgerilla vermiformis* WIKTOR).

Stwierdzenie w r. 1959 w Europie Środkowej przedstawiciela kaukaskiego rodzaju *Boettgerilla* SIMROTH było jedną z większych niespodzianek malakologicznych ostatniego 20-lecia. Ślimak ten został wykryty przez WIKTORA najpierw w Polsce, w Sudetach, i opisany jako nowy gatunek. Wkrótce jednak WIKTOR (1961) zaczął podejrzewać, że mamy do czynienia z *B. pallens*, jednym z dwóch gatunków opisanych już wcześniej z krajów kaukaskich, tym bardziej że w moich materiałach z Gruzji stwierdził również dwa gatunki: *B. compressa* SIMROTH i swoją *B. vermiformis*. Ponieważ jednak *B. pallens* znana była tylko z jednego oryginalnego okazu i niedostatecznie opisana, nie było pewności, czy jest identyczna z *B. vermiformis*. Dopiero ostatnio, po zbadaniu typu opisowego *B. pallens*, mógł WIKTOR (1973) przeprowadzić definitywnie synonimizację tych dwóch nazw.

W międzyczasie ślimak ten został znaleziony przez wielu malakologów w różnych krajach Europy i wykazany — zawsze pod nazwą *B. vermiformis* — z licznych stanowisk w Czechosłowacji, Rumunii, NRD, RFN, Szwajcarii, Francji, Belgii i Finlandii. Bez wątplenia zawleczony do Europy (może podczas II wojny światowej) z Zakaukazia, zdaje się obecnie szybko rozprzestrzeniać w środowiskach antropogenicznych.

W Polsce wykazany z kilkunastu stanowisk w Sudetach oraz z Ogrodu Botanicznego we Wrocławiu, z Cieszyna i z Zakopanego. W sierpniu 1973 znalazłem ten gatunek w Pieninach: między kapliczką św. Kingi a Zawiesami, przy drodze z Krościenka, w wilgotnych krzaczastych zaroślach z pokrzywą i miętą oraz nieco w głąb od drogi, w grubej warstwie butwiejących liści u stóp skał wapiennych.

Limacidae

Rodzina *Limacidae* została poddana w Polsce przez WIKTORA gruntownej rewizji anatomiczno-taksonomicznej, w wyniku której znacznie zwiększyła się liczba gatunków znanych z naszego kraju i zmieniło się ujęcie poszczególnych gatunków nominalnych. WIKTOR (1973) doszedł do wniosku, że olbrzymią większość dawniejszych publikowanych wiadomości o *Limacidae* (i innych ślimakach nągich) trzeba traktować jako niepewne, ponieważ oznaczenia były oparte na zawodnych cechach morfologii zewnętrznej.

Z 7 gatunków *Limacidae* wymienionych z Pienin przez URBAŃSKIEGO, WIKTOR (1973), na podstawie materiałów zbadanych anatomicznie, potwierdza występowanie pięciu: *Limax (Limax) cinereoniger* WOLF, *Limax (Malacolimax) tenellus* MÜLLER, *Bielzia coeruleans* (BIELZ), *Lehmannia marginata* (MÜLLER) i *Deroceras (Agriolimax) agreste* (LINNAEUS). Zupełnie możliwe jest także wystę-

powanie *Limax (Limax) maximus* LINNAEUS w rejonie Pienin, lecz raczej w środowiskach synantropijnych; dane URBAŃSKIEGO (1939) i DZIĘCZKOWSKIEGO (1972) o *L. maximus* odnoszą się więc zapewne, przynajmniej w przeważającej większości, do *L. cinereoniger* i do niedojrzałych (i nie wybarwionych ostatecznie) *Bielzia coeruleans*. Również *Deroceras (Deroceras) laeve* (MÜLLER), jakkolwiek w dostępnym WIKTOROWI materiale z Pienin nie był reprezentowany, może tam śmiało występować (zgodnie z danymi URBAŃSKIEGO), bowiem jest rozpowszechniony w całym kraju i został stwierdzony m. in. w pobliskim Beskidzie Sądeckim.

Ponadto wykazał WIKTOR z Pienin dalszych 5 gatunków *Limacidae*:

Limax (Limax) bielzi SIEBERT — do tego mało znanego gatunku zaliczył WIKTOR ze znakiem zapytania jedyny okaz pomidorowoczerwonego, wielkiego pomrowia, znaleziony w wąwozie Homole. Mnie, mimo parokrotnych usilnych poszukiwań we wspomnianym wąwozie, nie udało się znaleźć tego ślimaka. Bardzo rzadki gatunek, wymieniany z Czechosłowacji, Styrii i z polskich Sudetów.

Lehmannia macroflagellata GROSSU et LUPU — z doliny Pienińskiego Potoku. Gatunek niedawno opisany, górski, znany dotychczas jedynie z Karpat i Sudetów, być może występuje także w innych górach Europy (WIKTOR 1973), a tylko nie był dawniej odróżniany od *L. marginata*.

Deroceras (Deroceras) sturanyi (SIMROTH) — z Czorsztyna. Gatunek o słabo poznanym rozmieszczeniu, ponieważ nie był odróżniany od *D. laeve*. Prawdopodobnie zamieszkuje większą część Europy, w Polsce okazał się pospolity w całym kraju.

Deroceras (Agriolimax) reticulatum (MÜLLER) — bardzo pospolity w Pieninach (podobnie jak w całej Polsce i znacznej części Europy), szeroko rozmieszczony gatunek o skłonnościach synantropijnych, do którego prawdopodobnie odnosi się część danych URBAŃSKIEGO o podobnym zewnętrznie *D. agreste*.

Deroceras (Plathystimulus) rodnae GROSSU et LUPU — Trzy Korony, Kurnikowa Skała, Wąwóz Sobczański, wąwóz Homole. Niedawno opisany z Rumunii gatunek górski, w Polsce znany z Karpat i Podkarpacia (na zachód do doliny Skawy), Roztocza i Jury, wymieniany jednak także z Turynii, Austrii i Francji.

* * *

W wyniku niniejszych uzupełnień liczba gatunków ślimaków lądowych stwierdzonych w Pieninach zwiększyła się o 10 i wynosi obecnie 98, nie licząc trzech, które prawdopodobnie także tu występują, lecz nie zostały stwierdzone z całkowitą pewnością: *Cochlicopa nitens*, *Limax maximus* (w środowiskach synantropijnych) i *Deroceras laeve*. Pod względem fauny ślimaków lądowych Pieniny stanowią najbogatszy region Polski, jeśli się weźmie pod uwagę jego niewielki obszar. Odnośnie do charakterystyki zoogeograficznej należy stwier-

dzić, że znacznie niższy, niż to podaje URBAŃSKI (1939), jest w Pieninach udział „elementu południowego”, natomiast wyższy „elementu południowo-wschodniego” (pontyjskiego) oraz gatunków górskich, zwłaszcza karpackich i karpacko-alpejskich.

Instytut Zoologii PAN
00-950 Warszawa, Wilcza 64

PIŚMIENNICTWO

- BERGER L. 1963. Polish species of the genus *Carychium* MÜLLER (*Gastropoda*, *Ellobiidae*). Acta zool. cracov., Kraków, **8**: 311-326, 3 ff., 2 mapy.
- DZIEŃCZKOWSKI A. 1972. Badania ilościowe ślimaków buczyn południowo-zachodniej Polski. Studium ekologiczno-faunistyczne. Pr. Kom. biol. Pozn. TPN, Warszawa-Poznań, **35**: 243-332, 21 ff.
- FORCART L. 1944. Monographie der schweizerischen *Vitrinidae*. Rev. suisse Zool., Genève, **51**: 629-678, 11 ff., t. 2.
- FORCART L. 1954. Revision von *Vitrina kochi* ANDREAE und *Vitrina nivalis* (DUMONT et MORTILLET) (*Moll.*, *Pulm.*). Verh. naturf. Ges., Basel, **65**: 264-269.
- FORCART L. 1959. Taxionomische Revision paläarktischer *Zonitinae*, II. Anatomisch untersuchte Arten des Genus *Aegopinella* LINDHOLM. Arch. Moll., Frankfurt a.M., **88**: 7-34, 13 ff., tt. 2-4.
- HUDEC V. 1960. Kritické hodnocení druhů rodu *Cochlicopa* RISSO 1826 (*Mollusca*) z Československa. Acta Acad. sci. čechoslov. Basis brunensis, Brno, **32**: 277-300, 4 ff., 28 fot.
- HUDEC V. 1964. Zum Vorkommen der Schnecke *Aegopinella epipedostoma* (FAG.) und der anderen Arten der Gattung *Aegopinella* LINDH. in der Tschechoslowakei. Acta Mus. nat. Pragae, B, Praha, **20**: 119-132, 18 + 13 ff., 1 mapa.
- NILSSON A. 1956. *Cochlicopa nitens* (KÖRKEIL) GALLENSTEIN und *C. minima* SIEMASHKO, zwei selbständige Arten im Formenkreis der kollektiven *C. lubrica* (MÜLLER). Ark. Zool., Stockholm, Ser. 2, **9**, 8: 281-304, 1 f.
- PINTÉR L. 1972. Die Gattung *Vitrea* FITZINGER, 1833 in den Balkanländern (*Gastropoda*: *Zonitidae*). Ann. zool., Warszawa, **29**: 209-315, 174 ff., 10 map, 10 tt.
- RIEDEL A. 1957. Revision der Zonitiden Polens (*Gastropoda*). Ann. zool., Warszawa, **16**: 361-464, 51 ff., 1 mapa, t. 46.
- URBAŃSKI J. 1939. Mięczaki Pienin ze szczególnym uwzględnieniem terenu polskiej części Parku Narodowego. Pr. Kom. mat.-przyr. Pozn. TPN, ser. B, Poznań, **9**: 263-505, 13 ff., 2 tt.
- WIKTOR A. 1961. Materialien zur Kenntnis der Gattung *Boettgerilla* SIMROTH, 1910 (*Gastropoda*, *Limacidae*). Ann. zool., Warszawa, **19**: 125-145, 5 tt.
- WIKTOR A. 1973. Die Nacktschnecken Polens. *Arionidae*, *Milacidae*, *Limacidae* (*Gastropoda*, *Stylommatophora*). Monogr. fauny Polski, **1**. Warszawa-Kraków, 182 + 98 (nlb.) pp., 19 map, 289 ff.

[Заглавие: Дополнения и поправки к познанию малакофауны Пенинов (*Gastropoda terrestria*)]

Автор приводит из польской части Пенинов четыре вида до сих пор там неизвестные, а именно: *Vitrea contracta*, *Daudebardia brevipes*, *Aegopinella epipedostoma iuncta* и *Boettgerilla pallens* (= *B. vermiformis*). В работу УРБАЊСКОГО (URBAŃSKI 1939) автор вводит следующие поправки: 1. под названием *Carychium minimum* кроме этого вида был приведен также *C. tridentatum elongatum* (по БЕРГЕРУ — BERGER 1963); 2. под названием *Cochlicopa lubrica* — также *C. lubricella* и, повидимому, *C. nitens*; 3. присутствие *Arion circumscriptus* в Пенинах сомнительно, но в этом регионе встречаются (ВИКТОР 1973) *A. silvaticus* и *A. fasciatus*, которых раньше не отличали от предыдущего вида; 4. данные относительно „*Retinella nitens*” следует отнести к *Aegopinella minor*, а частично, по всей вероятности, к *Ae. epipedostoma iuncta*; 5. *Oxychilus cellarius* в Пенинах не встречается, а данные о нем относятся к *O. orientalis*; 6. под названием „*Vitrina kochi*” УРБАЊСКИ привел *Eucobresia nivalis*; 7. нахождение *Limax maximus* и *Deroceras laeve* хоть вероятно требует подтверждения; дополнительно констатированы в Пенинах (ВИКТОР 1973) следующие виды из семейства *Limacidae*: ? *Limax bielzi*, *Lehmannia macroflagellata*, *Deroceras sturanyi*, *D. reticulatum* и *D. rodnae*. В результате ревизии данных относительно размещения некоторых видов автор констатирует, что содержание в Пенинах „южного элемента” гораздо ниже, чем это приводит УРБАЊСКИ, в то время, как содержание „юго-восточного элемента” (понтического) и горных видов, а особенно карпатских и карпатско-альпийских, выше. В польских Пенинах отмечено в настоящее время 98 видов сухопутных моллюсков, не считая трех видов, нахождение которых требует подтверждения. Если принять во внимание, что территория Пенинов относительно невелика, то этот регион является с точки зрения малакофауны наиболее богатым в Польше.

ZUSAMMENFASSUNG

[Titel: Ergänzungen und Berichtigungen zur Kenntnis der Malakofauna des Pieniny-Gebirges (*Gastropoda terrestria*)]

Der Verfasser nennt aus dem polnischen Teil der Pieninen vier Arten, die von dort bisher nicht gemeldet wurden, und zwar: *Aegopinella epipedostoma iuncta*, *Vitrea contracta*, *Daudebardia brevipes* und *Boettgerilla pallens* (= *B. vermiformis*). Zu der Bearbeitung der Mollusken von Pieninen (URBAŃSKI 1939) führt er die folgenden Berichtigungen ein: 1. unter dem Namen *Carychium minimum* wurde außer dieser Art noch *C. tridentatum elongatum* angegeben (nach BERGER 1963); 2. als *Cochlicopa lubrica* — auch *C. lubricella* und wahr-

scheinlich *C. nitens*; 3. das Vorkommen von *Arion circumscriptus* in den Pieninen ist zweifelhaft, in diesem Gebiet treten dagegen (WIKTOR 1973) *A. silvaticus* und *A. fasciatus* auf, die von ihm vorher nicht unterschieden wurden; 4. Angaben über „*Retinella nitens*“ sind auf *Aegopinella minor*, teilweise wohl auch auf *Ae. epipedostoma iuncta* zu beziehen; 5. *Oxychilus cellarius* kommt in Pieninen nicht vor, und die Nachrichten über ihn beziehen sich auf *O. orientalis*; 6. unter dem Namen „*Vitrina kochi*“ meldete URBAŃSKI *Eucobresia nivalis*; 7. das Vorkommen von *Limax maximus* und *Deroceras laeve*, obwohl sehr wahrscheinlich, bedarf einer Bestätigung, man stellte dagegen (WIKTOR 1973) in den Pieninen zusätzlich die folgenden Limaciden-Arten fest: ? *Limax bielzi*, *Lehmannia macroflagellata*, *Deroceras sturanyi*, *D. reticulatum* und *D. rodnae*. Aus der Berichtigung der Angaben über das Vorkommen einiger Arten geht hervor, daß der Anteil des „südlichen Elements“ in der Fauna der Pieninen wesentlich kleiner erscheint als es URBAŃSKI (1939) angibt, größer dagegen ist jener des „süd-östlichen (pontischen) Elements“ und der Gebirgs-, besonders der karpatischen und karpato-alpinen Arten. Die Anzahl der in den polnischen Pieninen festgestellten Landschneckenarten beträgt gegenwärtig 98 und 3, deren Vorkommen einer Bestätigung bedarf. Hinsichtlich ihrer Malakofauna sind die Pieninen – wenn man ihr kleines Gebiet in Erwägung zieht – die reichste Region Polens.
